

Příprava důstojníků v armádách států NATO a Armádě ČR (Porovnání systémů)

Transformace AČR je od počátku provázena snahami o transformaci vojenských škol co do formy a obsahu. Významnou roli v těchto procesech má transfer poznatků z armád NATO. Problém je v tom, že mezi vojenskými školami jednotlivých armád NATO jsou podstatné rozdíly, i když výsledný produkt je s ohledem na požadovanou interoperabilitu srovnatelný. Příčinami těchto rozdílů jsou především různé tradice, společenské postavení armády, uspořádání civilního školství. Svou roli hrají i diametrálně odlišné názory na transformaci vojenského školství AČR. Analýzou přípravy důstojníků ve státech Aliance, jeho srovnáním se systémem v AČR, se zabývá článek prof. Ing. J. Komárka, CSc., z Ústavu managementu a podpory vzdělávání VA Brno.

* * *

Za klíčový problém dosavadních snah o transformaci vojenských škol je nutno považovat již výchozí tezi „transformace vzdělávací soustavy“, která zužuje celý problém jen na vojenské školy jako subjekt vzdělávání. V pojetí armád NATO jsou totiž vojenské školy jen částí nadřazeného systému přípravy lidských zdrojů pro armádu, který je založen na čtyřech vzájemně nezastupitelných a synergicky působících prvcích - výběru, výcviku, vzdělávání a výchově. Poměr mezi těmito složkami je různý podle stupně přípravy a druhu odbornosti a promítá se do úlohy vojenských škol, kde může (ale nemusí) převažovat složka vzdělávání. Informace o vojenských školách NATO nejsou na stránkách Vojenských rozhledů žádné novum, ale analýza, vycházející z odlišného metodického přístupu a orientovaná na armády evropských států NATO, může přispět k hlubšímu pochopení principiálních rozdílů a k podnětům pro racionální transformaci našich vojenských škol.

Vzhledem k šíři celé problematiky přípravy personálu pro armádu (a rezort obrany vůbec) je následující analýza zaměřena na přípravu důstojníků, což je ve vztahu k dosažení interoperability velení úkol prioritní. Stále je ale nutno mít na paměti, že je to jen část problému přípravy personálu, a že úloha důstojnického sboru armád NATO je nezanedbatelně ovlivněna existencí početného sboru profesionálních poddůstojníků a štábními funkcemi personálu odpovídajícího našim praporčíkům.

Charakteristika výcviku a vzdělávání v přípravě důstojníků

Především je nutné zdůraznit, že za výcvik (*training*) je v armádách NATO považována veškerá příprava vojenského charakteru (tedy i výuka taktiky, strategie, velení atd.); pojem vojenská věda je neznámý, důstojník je instruktor a vzdělání (*education*) je to, co je obsahem přírodních, společenských, technických a ostatních věd (co je akreditováno). Potřeby aplikace „uznávaných“ věd na řešení teoretických otázek obrany zajišťují vedle

vojenských institucí významným podílem civilní vysoké školy a výzkumná pracoviště na komerčním základě.

V přípravě důstojníků je třeba rozlišovat **dvě charakteristické úrovně** - vstupní přípravu pro funkce u jednotek (důstojnické školy) a přípravu pro vyšší stupně velení (štabní školy). Úkolem škol první úrovně je příprava poručíků - velitelů čet, kteří se po určité praxi vracejí do kurzu pro velitele rot (zpravidla podmínka pro povýšení na kapitána). Školy druhé úrovně jsou určeny pro přibližně třetinu důstojníků, kteří mohou podle schopností a po absolvování další přípravy dosáhnout nejvyšších hodností.

Mezi oběma úrovněmi je zásadní rozdíl v pojetí přípravy. Cílem první úrovně je naučit vést (osobně) boj a výcvik jednotky, cílem druhé úrovně je porozumění zákonitostem války a jejich aplikace spolu s manažerským přístupem do procesů plánování, organizace a řízení výcviku, boje a obrany státu vůbec. Příprava první úrovně je prováděna podle druhů vojsk a služeb, zatímco v druhé úrovni je integrována, a to na nižším stupni pro pozemní, vzdušné a námořní síly a na vyšším stupni plně pro společné operace.

Cílů přípravy je dosahováno v obou úrovních kombinací výcviku a vzdělávání, přičemž vzájemné proporce výcviku a vzdělávání mohou být v obou úrovních různé, ale v souhrnném účinku by měly naplňovat obecně akceptované představy o požadavcích na výstupy ze systému přípravy. Konkrétní cesty k dosažení těchto požadavků jsou v jednotlivých armádách odlišné, a to jak v oblasti výcviku, tak v oblasti vzdělávání.

Koncepce výcviku v přípravě důstojníků

V elementární fázi vstupní přípravy důstojníků (základním výcviku jednotlivce a velitele družstva) se používají dvě odlišné koncepce výcviku - kadetní a občanská.

Podle kadetní koncepce probíhá základní výcvik výhradně v důstojnické škole v kolektivu budoucích důstojníků (kadetů), zatímco občanská koncepce vychází z absolvování základní služby před vstupem do důstojnické školy. Předností kadetní koncepce je vysoká kvalita výcviku a cílené výchovné působení, předností občanské koncepce nízké náklady a autentická zkušenost „z druhé strany“ pro vedení mužstva. Občanská koncepce je charakteristická pro státy, v kterých je armáda více integrována do společnosti (občan v uniformě). Je založena na všeobecné branné povinnosti a neokázale se prezentuje na veřejnosti (Dánsko, Německo, Norsko).

Kadetní a občanská koncepce se mohou uplatňovat i paralelně: kadetní pro kariérní důstojníky a občanská pro záložní důstojníky (Francie); zvláštním mezistupněm je příprava záložních důstojníků při vysokoškolském studiu (Velká Británie).

Dalším zdrojem rozdílů v přípravě důstojníků je výcvik pro jednotlivé vojenské odbornosti. Vstupní příprava probíhá zásadně v oddělených systémech pro pozemní, vzdušné a námořní síly. Výcvik pro jednotlivé druhy vojsk a služeb je prováděn buď ve specializovaných důstojnických školách hlavních druhů vojsk a služeb komplexně (Německo, Norsko), nebo je rozdělen na delší fázi společné přípravy ve škole druhu ozbrojených sil a kratší fázi odborného výcviku v tzv. *aplikačních školách druhů vojsk a služeb*. Aplikační školy (výcviková střediska) mohou efektivně doplňovat systém výcviku poddůstojníků z povolání (Belgie, Francie, Dánsko) i vojáků základní služby (Nizozemí).

V porovnání s uvedenými rozdíly ve vstupní přípravě je výcvik v přípravě pro vyšší stupně velení v armádách NATO do značné míry unifikovaný a všeobecně jsou akceptovány tři hlavní stupně přípravy:

- * základní velitelský a štábní kurz (3-10 měsíců) je určen pro nižší důstojníky (podmínka povýšení na majora) a připravuje pro práci ve štábech a pro řízení bojové činnosti jednotek,
- * vyšší velitelský a štábní kurz (1-2 roky) představuje kvalitativně vyšší úroveň výcviku ve vedení boje a operace doplněnou vzděláním společenskovedního a manažerského zaměření (podmínka povýšení na podplukovníka),
- * kurz obrany (3 měsíce - 1 rok) je společné studium důstojníků a pracovníků státní správy na úrovni bezpečnostní politiky a strategie obrany státu.

K vyššímu velitelskému a štábnímu kurzu, který je přísně výběrovou a tradiční formou (kurz generálního štábu) určenou pro perspektivní velitele a štábní důstojníky, existuje podstatně kratší alternativa - kurz štábní služby, připravující ostatní důstojníky (a to později) pro práci na vyšších štábech. V některých armádách (Velká Británie, Španělsko) je ještě jako mezistupeň kurz pro budoucí generály (3 měsíce).

Systém přípravy pro vyšší stupně velení doplňují kratší kurzy a semináře zaměřené na jednotlivé stupně velení, druhy ozbrojených sil, vojsk a služeb, krizový management, styk s veřejností atd. Pro vrcholovou alianční spolupráci jsou důstojníci vysíláni do štábních škol v USA a do NATO Defence College v Římě, přípravu více orientovanou na druhy zbraní a specifické vojenské a nevojenské operace zajišťuje NATO School v Oberammergau.

Úloha vzdělávání v přípravě důstojníků

Vzdělávání v přípravě důstojníků má především úlohu kvalifikační (ve vztahu k výkonu různých profesních rolí) a kultivační (ve vztahu k pěstování osobnosti vedoucího), ale významná je i úloha motivační ve vazbě na rekrutaci a akceptaci ve vztahu veřejnosti k armádě.

Vzhledem k všeobecně uznávaným nárokům na vzdělání důstojníků se jedná evidentně o vzdělání vysokoškolské, protože středoškolské je vstupní podmínkou. Problém je ale ve značných rozdílech v řešení zásadních otázek realizace vzdělání - jaké, komu, kdy a kde:

- Všeobecné nebo specificky zaměřené, úplné nebo jen část?
- Technické nebo humanitní (případně vzájemné proporce)?
- Komu (důstojníci na čas, z povolání, v záloze)?
- Kdy (před vstupní přípravou, během ní, nebo v průběhu další přípravy)?
- Kde (vojenská škola, civilní škola, kombinace)?

Jednotlivé varianty vzdělávání v přípravě důstojníků mají svoje přednosti a nedostatky, které lze racionálně analyzovat včetně nákladových hledisek, výsledné řešení může být ale ovlivněno i hledisky iracionálními (vojenské a kulturní tradice). V této souvislosti je nutno upozornit, že diplom o vysokoškolském vzdělání ve vojenských školách nemusí být vždy spojen s akademickým titulem.

Organizace výcviku a vzdělávání

Organizace výcviku a vzdělávání ve vstupní přípravě kariérních důstojníků je v jednotlivých armádách NATO různá, ale určité analogické přístupy lze identifikovat. Jestliže Evropu západně ČR rozdělíme dolním tokem Rýna, rozlišíme dvě vojenskohistorické sféry konce devatenáctého století - francouzskou a německou a také dva charakteristické modely přípravy důstojníků.

Pro **francouzský model** je charakteristická souvislá vstupní příprava (4-5 let) založená na kadetní koncepci výcviku a vysokoškolském vzdělání poskytnutém plně v důstojnické škole (Belgie, Španělsko) nebo částečně na univerzitě (Itálie, Nizozemí) či v přípravném studiu (Francie). Výcvik v pozemních silách je nejdříve společný a v závěru přípravy specializovaný v aplikační škole druhu vojsk a služeb a doplněný adaptační fází ve vojskovém výcvikovém zařízení před zařazením k bojovému útvaru.

Německý model je charakteristický rozdělenou vstupní přípravou s občanskou koncepcí výcviku zahrnující v první fázi základní výcvik brance, výcvik a praxi poddůstojníka, důstojnickou školu a praxi důstojnického čekatele (celkem 2-3 roky). Druhá fáze (3-4 roky) je příprava na vojenské akademii bez graduace (Dánsko, Norsko) nebo intenzifikované studium na univerzitě kombinované s vojskovou praxí (Německo).

Společným rysem organizace výcviku a vzdělávání v obou modelech je separace výcviku a vzdělávání do časově a místně oddělených celků (modulů) od několika týdnů až po jeden rok, což zvyšuje efektivnost realizace cílů přípravy.

Vedle uvedených „kontinentálních“ modelů existuje specifický **model britský**, který vychází z koncentrace kadetního výcviku do jednoroční důstojnické školy, ale náročný výběr a společenská situace zajišťují, že více než polovina přijatých adeptů a adeptek má civilní bakalářské vzdělání. Uvedená klasifikace vstupní přípravy vychází z tradičních organizačních forem (vojenských akademií), ale současně je nutno upozornit i na méně prezentované, ale stejně nebo dokonce početně více významné formy přípravy, pro které je charakteristický menší podíl vzdělávání.

Nejnámější francouzská důstojnická škola *Ecole Spéciale Militaire de Saint-Cyr* se řadí mezi prestižní státní školy (*grandes écoles*), kde tříletému studiu předchází dvouletý pomaturitní kurz, náročné přijímací zkoušky a tedy celková délka vzdělávání odpovídá univerzitě, kam je přijat každý, kdo má maturitu. ESM je školou budoucích plukovníků a generálů, zatímco potřebné počty do pyramidy důstojnických hodností doplňuje dvouletá *Ecole Militaire Inter-Armes*, kam vstupují poddůstojníci a záložní důstojníci-aspiranti a obdobná jednoroční *Ecole Militaire du Corps Technique et Administratif*, kde je možný i přímý nábor z civilu. Tato diverzifikace přípravy je charakteristická i pro ostatní armády NATO a umožňuje efektivní využití početných a kvalitních rekručních zdrojů pro kratší službu limitovanou dobrovolným závazkem nebo věkovým limitem dosažené hodnosti. (Vojenské střední školy obdobné našim, tj. pro nezletilé, existují v Evropě jen ve Velké Británii.)

V porovnání s rozmanitostí forem vstupní přípravy má organizace výcviku a vzdělávání v další přípravě unifikovanou formu - štábní školu, dříve podle druhu ozbrojených sil, nyní zpravidla společnou a zaměřenou širěji na obranu státu vůbec. Vzdělávání v další přípravě má vysokoškolskou úroveň co do obsahu, ale není akreditovatelné co do rozsahu. Jeho kvalifikační a motivační úloha je v porovnání se vstupní přípravou menší, ale výrazně

se zvyšuje úloha kultivační a akceptační odpovídající větší intenzitě kontaktů vyšších velitelů a štábních důstojníků s civilním prostředím a na určité společenské úrovni.

Pro organizaci výcviku a vzdělávání v armádách států NATO je charakteristické, že důstojnické školy jsou řízeny společně s ostatními vojenskými školami a vojskovými výcvikovými zařízeními institucí, která podléhá náčelníkovi generálního štábu nebo inspektoru druhu ozbrojených sil (štábní školy přímo ministerstvu obrany) a odpovídá za obsah i způsob přípravy a organizuje vzdělávání důstojníků na civilních vysokých školách. Akreditované vzdělávání ve vojenských školách je plně v kompetenci akademických institucí (ředitel pro výuku a vědu, vědecká rada, komise pro obhajoby atd.) ve vazbě na soustavu civilních vysokých škol.

Úloha výchovy a výběru v přípravě důstojníků

Celou přípravu budoucího důstojníka prostupuje komplexní proces výchovy k vedení podřízených. Vedení (*leadership*) má ve vojenském prostředí významnou roli přípravy půdy pro účinné vydávání rozkazů a v porovnání s civilním prostředím má navíc výrazný aspekt výchovný, zvláště v podmínkách povinné vojenské služby. Schopnost vést je podmíněna specifickými kvalitami osobnosti, které jsou do jisté míry vrozené, některé je možno naučit a většinu je nutné rozvinout praxí. Proto je při přijímání do prestižních důstojnických škol věnována mimořádná pozornost zjišťování „vůdcovských“ předpokladů speciálními skupinovými testy a jejich cílevědomému rozvoji během studia. K výchově důstojníků napomáhá i řada netržných stimulů - přitažlivá uniforma, vojenské tradice a rituály, pěstování soudržných skupinových vztahů (*team spirit*) a v neposlední řadě společenské uznání.

Výběru a přípravě důstojníků je v armádách NATO věnována velká pozornost, samozřejmě za předpokladu, že je z čeho vybírat. Výběr ve vstupní přípravě je zaměřen na zjišťování komplexních předpokladů pro dosažení cíle přípravy, kterým je především schopnost velet. Výběr je zvláště náročný při přijímání do kadetních škol, kde se nepočítá vzhledem k nákladům s velkým odpadem. Z ověření schopnosti velet praxí vychází výběr v modelu rozdělené vstupní přípravy a především výběr do další přípravy. Výběr do další přípravy je součástí systému **personální rotace**, která v řízení personálu zastupuje funkci trhu práce. (Vždy po 2-3 letech výkonu funkce je prováděno ustanovení do další funkce podle výsledků hodnocení.) Za důležité je rovněž považováno **střídání velitelských a štábních funkcí**, a to i na vrcholové úrovni, **opakované povýšení na stejnou funkci** je vyloučeno. Pokud je pro výkon nové funkce potřebná příprava, provádí se předem.

Porovnání systému přípravy důstojníků AČR a armád NATO

Organizace výcviku a vzdělávání ve vstupní přípravě důstojníků AČR odpovídá modelu souvislé přípravy s kadetní (vojenské vysoké školy) a nově i občanskou koncepcí výcviku (Vojenská akademie ve Vyškově) a neliší se od většiny armád NATO. (Kadetní koncepce se do naší armády dostala až na druhý pokus, protože doporučení francouzských poradců při vzniku československých vojenských škol vedení státu neakceptovalo a trvalo na demokratickém pojetí důstojníka - velitele, učitele a rádce. Prosazena byla až v padesátých letech prostřednictvím carsko-sovětského modelu, u jehož zrodu stál napoleonský generál

Jomini.) Podstatné rozdíly nevyplývaly ani z provedených porovnání obsahu a rozsahu výcviku a vzdělávání, srovnání ale nesnese efektivnost přípravy, a to ze dvou důvodů.

První důvod je evidentní a všeobecně známý - výhrady k připravenosti absolventů našich vojenských vysokých škol pro praxi. Není se ale čemu divit, protože důstojníci analyzovaných armád NATO projdou během vstupní přípravy nejméně dvěma a většinou třemi školami zaměřenými na charakteristické složky a fáze procesu přípravy, zatímco v ČR se má tento úkol zvládnout absolvováním jedné školy. To dokáže uspokojivě jenom jedna škola na světě, a sice West Point, což je o něčem jiném.

Druhý důvod je méně zjevný a je jím malá efektivnost procesu přípravy vyplývající z velkého počtu paralelně připravovaných odborností pro stále menší počty studentů a armády. K podstatnému snížení počtů došlo ale i na straně učitelů a nositelem předmětů specializace již nejsou skupiny, ale někde pouze jednotlivci, což omezuje rozvoj teorie jako podmínky existence vysokoškolského studijního oboru i kvalitu praktického odborného vojenského výcviku.

Ke zvýšení efektivnosti vstupní přípravy z hlediska nákladů i kvality vede cesta přes problém nastolený již v počátcích snah o transformaci. Které odbornosti připravovat s plným nebo částečným vzděláváním na civilních školách, a především přípravu kterých odborností lze integrovat s následným specializačním výcvikem odpovídajícím funkci aplikačních škol v armádách NATO. Racionální využití zdrojů by pak umožnilo vytvořit podmínky pro rozvoj menšího počtu studijních a vědních oborů na úrovni, která bude v akreditačním řízení srovnatelná s civilními školami, k čemuž současný vývoj vědeckopedagogické kvalifikace ve velitelských a logistických oborech příliš nesměhuje.

Za významný přínos k efektivnosti přípravy je rovněž považováno **dvoustupňové vzdělání**, které nepochybně nejlépe vyhovuje postupně rostoucím vzdělanostním nárokům na zužující se pyramidě vojenských hodností i funkcí. Naše společnost a především technické obory civilních vysokých škol zatím dvoustupňové studium významně neakceptovaly.

Nelze také přehlédnout, že tato koncepce přichází z prostředí s diametrálně odlišnou mobilitou obyvatelstva založenou na fungujícím trhu se zařízenými byty a v sousedních státech se více prosazuje model diverzifikovaného vzdělání s vyššími odbornými školami. To perspektivní uplatnění dvoustupňového vzdělání v přípravě důstojníků ČR nevyklučuje, ale úplně bez problémů tato koncepce není.

Předně je třeba zvážit, zda lze vůbec integrovat důstojnickou školu do pouhých tří let bakalářského studia, což nedokáže žádná škola v NATO. Při minimální obvyklé délce vstupní přípravy čtyři roky je pak s přihlédnutím k naprosté dominanci vzdělání jako rekrutačního motivu v ČR otázkou, zda vůbec současnou koncepci jednostupňového vzdělání měnit.

Problém totiž není ani tak v samotném bakalářském studiu, ale v racionálním přiřazení nástavbového magisterského studia ke stupni další přípravy podmíněnému vysokoškolským vzděláním univerzitní úrovně. V armádách NATO je takovým předělem až příprava na funkce s plánovanou hodností podplukovníka, protože funkce do hodnosti majora jsou významně obsazeny důstojníky s omezenou délkou služby, a tedy bez vysokoškolského vzdělání, což je rovněž diverzifikace, ale pojatá paralelně a nikoliv sériově. V Polsku a Maďarsku byl problém diverzifikace vzdělání vyřešen tak, že vstupní

příprava probíhá v čtyřleté důstojnické škole charakteru vyšší odborné školy a další příprava v dvouleté štábní škole s diplomem vysokoškolské úrovně (což náš systém vysokoškolského vzdělání nepřipouští).

V souvislosti s přípravou zákona o vysokých školách vystupuje do popředí ještě jeden aktuální problém. Vojenské vysoké školy se v průběhu demokratizačního procesu přiblížily samosprávě civilních vysokých škol natolik, že všechny zásadní změny jejich struktury a obsahu jsou v pravomoci akademických senátů. Při uplatňování výjimek ze zákona uniká zásadní rozdíl mezi vojenskými a civilními školami ve vztahu k zákazníkovi.

Civilní školy nabízejí různé studijní obory anonymním zákazníkům a podle toho, jaký je o ně zájem (mezi studenty a na trhu práce), dochází k rozvoji nebo útlumu oboru prostřednictvím platby na studenta. Vojenské školy mají ale konkrétního zákazníka, který objednává a přímo financuje určité studijní obory a počty studentů a měl by tedy mít i možnost ovlivnit obsah vzdělání, vojenskoodborný výcvik i vnitřní režim školy.

Další příprava důstojníků AČR je v několika aspektech natolik odlišná od armád států NATO, že je žádoucí vysvětlit nejen rozdíly, ale i jejich příčiny.

Příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků naší armády probíhala v předválečném a těsně poválečném období i přes různé organizační změny obdobně jako v západoevropských armádách, tj. vysoká válečná škola bez graduace (ale uznávaná v příslušné platové třídě státní služby) a velitelské a odborné kurzy před zařazením na funkci. V roce 1951 byla založena podle sovětského vzoru vojenská akademie v Praze s tříletým studiem, které mělo institucionálně srovnat přípravu vyšších velitelů s civilními vysokými školami akreditací vojenských věd, což se vzhledem k nedostatečné pedagogické a vědecké kvalifikaci učitelů vojenských předmětů příliš nedařilo. Řešením bylo sloučení s Vojenskou technickou akademií v Brně v roce 1958, které v přípravě na nově zřízené velitelské fakultě umožnilo uplatnit požadavky intenzivního technického rozvoje armády a zkušenosti z vědecké práce fakult technických. V roce 1967 bylo sice na velitelské fakultě zavedeno čtyřleté inženýrské studium, ale s požadavkem na všeobecné vysokoškolské vzdělání ve vstupní přípravě důstojníků ztratilo smysl a fakulta v roce 1979 zahájila tříleté velitelskoštábní postgraduální studium, které bylo v roce 1981 ještě doplněno o samostatné třísemestrové studium strategickooperační úrovně. Po třiceti letech peripetií tak příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků dospěla ke svým vzorům - Frunzeho a Vorošilovově akademii, a to včetně studijních programů. Studium omezené na vojenské a politické předměty bylo evidentně předimenzované (1. ročník - pluk, 2. ročník - divize, 3. ročník - armáda) a hlavní náplní se stala velitelskoštábní cvičení na mapách s průběhem podle připraveného scénáře, invenční dvoustranné válečné hry úplně vymizely.

Zásadní změny společenských poměrů po roce 1989 vedly ke změně statutu i názvu nynější velitelské a štábní fakulty, obsahu výuky v duchu nové vojenské doktríny a systému přípravy od jednorázového souvislého studia k několikastupňovým kurzům. Příprava v novém systému tří akademických kurzů byla zahájena v roce 1992 a je prezentována jako příprava odpovídající další přípravě důstojníků armád NATO. Ne tak docela.

Obsah přípravy v akademických kurzech na velitelské a štábní fakultě se s vydatným přispěním několikaleté spolupráce se štábními školami Německa a Nizozemí podstatně změnil. Rozdíly v porovnání se štábními školami NATO jsou ale v samotné koncepci přípravy dané požadavky kariérního řádu AČR. Příprava v akademických kurzech je totiž nadále rozdělena podle stupňů velení počínajíc funkcemi úrovně velitele praporu

v akademickém kurzu, brigády ve vyšším akademickém kurzu a konče operačním stupněm ve vyšším akademickém kurzu GŠ.

Dělení podle stupňů velení ale neodpovídá koncepci velení v armádách NATO, kde velitel vyhodnocuje vždy záměr dvou nadřazených stupňů a stanovuje úkoly tak, aby je dva podřízené stupně pochopily. Výcvik ve štábních školách armád NATO se dělí podle úrovně úkolů, a tedy základní velitelský a štábní kurz je pro všechny důstojníky na nižších štábních funkcích praporu i brigády, a výcvik ve vyšším velitelském a štábním kurzu (GŠ) je pro perspektivní velitele a štábní důstojníky. Perspektivnost přípravy ve vyšším velitelském a štábním kurzu zajišťuje, aby bylo z čeho vybírat v systému personální rotace a vytvářelo se konkurenční prostředí.

Rozdíl je tedy v tom, že do kurzu GŠ na velitelské a štábní fakultě přicházejí plukovníci, zatímco např. do kurzu GŠ na Velitelské akademii Bundeswehru majoori, kteří jdou po absolvování velet praporu. Právě prapor (již ne brigáda) představuje první kvalitativně vyšší úroveň úkolů, na které je štáb, hlavní druhy zbraní a služeb, samostatné hospodaření se zdroji a komunikace s veřejností a státní správou (velitel posádky).

Jestliže vezmeme ještě v úvahu technologický náskok štábních škol armád NATO ve využití počítačové simulace, bezprostřední kontakt s praxí zajištěný systémem rotace kádrů a synergický účinek koaliční výměny zkušeností, můžeme dospět k závěru, že velitelé praporů armád NATO jsou v dvouletém kurzu GŠ připravováni v kvalitě poskytované v AČR ve VAK GŠ jen hrstce budoucích generálů.

Příprava našich velitelů praporů srovnatelná není, navíc část z ní odčerpá příprava podle odbornosti, zatímco ve štábních školách NATO je příprava orientována na spolupráci druhů zbraní a služeb a rozvoj odbornosti je úkolem důstojnických nebo aplikačních škol.

Podstatný rozdíl je rovněž v institucionálním postavení těchto škol z hlediska vzdělávání. Další příprava ve štábních školách armád NATO má stejně jako v AČR charakter neakreditovaného rezortního vzdělání, ale velitelská a štábní fakulta má navíc akreditované doktorandské studium. Proto velitelskou a štábní fakultu řídí děkan, který je volen senátem fakulty, na jmenování děkana nemá vliv ministerstvo obrany ani rektor školy. Ve velení štábních škol NATO se střídají velitelé z vojsk zpravidla v hodnosti dvouhvězdičkového generála a princip rotace platí i pro všechny učitele vojenských předmětů.

Důstojníci - učitelé velitelské a štábní fakulty jsou vysokoškolské učitelé, a tedy jsou povinni ve svém oboru vědecky pracovat, případně zvyšovat pedagogickou kvalifikaci, což vyžaduje nejméně tři roky k získání vědecké kvalifikace, nejméně další dva roky k habilitaci. Pak by ještě měla být tato příprava zúčtována v dalším působení na fakultě. Tento stav by bylo možno změnit a přiblížit se koncepci další přípravy v armádách NATO, ale opatrně, protože v současné době AČR jiné kapacity pro rozvoj, a především rozpracování teorie v oblasti obrany nemá a i po přijetí do NATO je bude potřebovat. NATO není totéž co Varšavská smlouva a operační směrnice, řády a předpisy pro AČR z Bruselu určitě nepošlou.

Uvedené rozdíly neznamenají, že co je odlišné je špatné, ale neměly by být přehlíženy, protože jsou do jisté míry nepřekonaným dědictvím minulosti a nepochopením požadavků budoucnosti.

* * *

Transformace přípravy důstojníků AČR zajišťující plnou interoperabilitu s aliančními silami a respektující naše ekonomické a sociální podmínky není snadný úkol. Současné postavení důstojníka na trhu práce zásadně podmiňující úlohu výběru i výchovy změnit nemůžeme, nic ale nebrání v oblasti organizace výcviku a vzdělávání vzniku komplexního systému přípravy vojenského personálu zahrnujícího vojsková zařízení pro základní a odborný výcvik, vojenské školy pro vstupní a další přípravu a řídicí (koordinační) prvek odpovídající za efektivní fungování i rozvoj celého systému, včetně přípravy v zahraničí a vzdělávání na civilních školách. Takový systém je současně podmínkou využití budoucích nákladných výcvikových simulátorů v přípravě všech kategorií vojenského personálu včetně zdokonalovacího výcviku vojsk a štábů.

Literatura:

- * **La formation initiale des officiers en Allemagne, Belgique, Canada, Espagne, États Unis, France, Italie, Pays-Bas et Royaume Uni.** Paris, Centre de Sociologie de la Défense Nationale 1993.
- * Sarvaš, Š.: Průzkum u studentů vojenských vysokých škol (II). Fakta 1997, č.3.
- * Schorm, S.: Vzdělávání důstojníků v demokratických státech. VR 3,4/94.
- * Vondrášek, V. Chrástil, S. Němec, P.: Příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků v čs. armádě v letech 1918 - 1993. Vojenská akademie Brno 1996.

Mnozí nabyli dojmu, že hrozbu evropské či světové války si lze odškrtnout ze seznamu toho, co by mohlo přijít. Tento názor mohl být snad srozumitelný v euforii let 1989-90. Stěží ho však lze obhájit po šokující zkušenosti s válkou v bývalé Jugoslávii. Konkrétní povaha hrozícího nebezpečí se ovšem změnila. Svobodný svět již neohrožuje nějaký gigantický nepřítel jako v éře studené války. Místo toho je tu bezpočet nových typů ohrožení v podobě nacionálních a lokálních konfliktů, ve kterých mizí hranice mezi válkou, terorismem a organizovaným zločinem.

Václav Havel, Nová přítomnost 12/1997